

й особи до товариства у пані Белей в Труме. Першого вересня з приводу свята Люрелія мала вільний день і пішла на ярмарок до Остабль. Те саме зробила щонайменше половина мешканців Труме. На ярмарку Люрелія цілком самотна серед великого натовпу людей, пристанула перед будою, в якій можна було за п'ять центів кинути три перстені на вбиті в дошку кілки. Кілки були назначені числами. Якщо хто мав щастя, або був досить зручний і кинув перстень на кілок, діставав фант. Фанти були більше або менше вартісні, одначе переважно не надто коштовні.

— Сюди, сюди, панове і пані! — верещав. — Сюди ходіть! Кидайте і ціляйте! Правдивий, гwarantований фант жде кожного. Глядіть лиш, панове і пані, глядіть! Ось австралійські, масивні, ніклеві, сріблом політі шпильки до краватки! Колісцята до сервет „Ню-Єрзей“ з правдивої слоневої кости! Автентичні гребені „Аляска“ для пань, зі всадженими брилянтами! Три рази за п'ять центів, за пів десятки, за 5 центів! Кидайте, ціляйте!

Люрелія зауважила, що хоч багато осіб кидало, мало кому удалося влучити. Нараз якийсь новий чоловік положив 5 центів. Видно рішив спробувати щастя.

Люрелія звернула увагу на зверхній вигляд того чоловіка. Був сильної будови, широкий в плечах, смаглявий, мав на собі ясносиній одяг з мосяжними ґузиками і синявою спортивною шапкою. Так, як і вона, отже навпаки як більшість людей на ярмарку, виглядав на самотного. Люрелія задумала перед тим іти даліше, але тепер задержалася, щоби побачити, як йому вдасться проба.

Два перстені впали близько себе, одначе хибили. Зате третій докладно завис на кілку. Чоловік з червоним обличчям підніс в гору оба рукави: червоний і білий.

— Дивіть — гукнув — дивіть! Той пан влучив на число 32 і виграє правдивий дамський гребінь „Аляска“ зі всадженими брилянтами! Положив 5 центів, а бере щонайменше 100 долярів. Бачите, панство! То є правдива „Аляска“. Чи маю його вручити вам, чи може ваша жінка зараз його вложити, щоби всі могли подивляти.

Люрелія стояла побіч щасливця. Чоловік з червоним обличчям драматичним рухом подав їй гребінь. Сильно почервоніла. Видці доглупались, що зайшла помилка і вибухли сміхом. Люрелія спішно відійшла. По хвилі почувла, що хтось діткнув її плеча. Чоловік з широкими плечима, в ясносинім одязі ішов за нею. Здавалося, що є заженований не менше від неї.

— Прошу п-пані — гикав — я... хотів би, щоби пані то взяли. Я... я дуже хотів би, щоби пані то мали. Я є самотний, і та річ є мені цілком непотрібна, на правду.

Люрелія випрямилася. Люрелія була жінкою дуже примірною, яка через тридцять літ свого життя не фліртувала ані разу. А що була дуже очитана, то знала докладно, що і як слід відповідати.

— Пане! — закликала.

— Так, прошу пані — відповів мужчина, скидаючи шапку.

— Я хотів би, щоби пані те взяли. Той фацет є дурнем і, якщо пані собі бажать, зібю його на квасне яблуко. Чи маю те зробити?

Люрелія нагло стратила самопевність.

— Ох, ні! — кликнула.

— Зроблю те, якщо пані скажуть. То є номер і його треба спарити. Але... але я на правду хочу, щоби пані взяли ту річ. То гарно виглядало би на пани, а... а я не маю нікого, кому міг би дати, Я є тут чужинцем. Візьмуть пані, добре? Я... я не маю на думці нічого злого...

Люрелія глянула на нього. Був то чоловік в її віку, може старший. Мав рішуче дуже чесний вигляд обличчя. Червонівся і щонайменше не був подібний до тих зухвалих завойовників жінок, про котрих так багато читала в своїх улюблених романах.

Завагалася... і... від того почався її власний романс.

Заки вернула того вчора до Турме, довідалася багато подробиць, що торкалися чоловіка в яносинім убранню: називався Обед Еллі, був нежонатий, замолоду пливав по морю, потім важко працював на суші в різних фахах; тепер мав місце дозорця в великім готелі Оргам. Впродовж літа під його опікою була пристань лодок, але тепер, по скінченім сезоні, мав більше вільного часу. — „Пенсію — додав задоволено — маю завсіди однакову, і літом, і зимою“. Був републиканцем і обезпечив своє життя на дві тисячі долярів. Був цілком самотній на світі — так само, як Люрелія.

Оглянули разом домове птацтво й інші звірята на ярмарку. Він почастував її обідом, ледами, содовою водою й ячмінним пукром. Потім приглядалися перегонам і летові бальонів. При пращанні з нею на залізничім двірці заявив, що має самохід і, якщо вона не буде мати нічого проти того, то він дуже хотів би заїхати по неї котрогонебудь дня і забрати її на прохід.

Слідуючої суботи по обіді заїхав. Прохід був дуже приємний. Малий самохід тріщав і підскакував, але йшов. По тижневі приїхав знову, приїхав ще два рази наступного тижня, а по місяцеві запропонував заключити подружжя. Тоді то Люрелія оповіла про свої попередні любовні справи. Як мала вісімнадцять літ, була заручена з власником білярдового заведення. Одначе зірвала те нареченство.

— Довідалася я — говорила, стрясаючись — що був п'яком. Ніколи мені про те не говорив, але одного разу побачила я його п'яним. Пив „whisky“, але як не міг її дістати, пив „Jamaica gigner“. Був арештований і сидів під ключем два чи три рази. Якщо би мені був про те сказав, напевно була б я йому простила, бо була я молода й мало свідома. Але він мені нічого не сказав, і того не могла я йому простити. Дятого саме говорю про те вам. Про такі речі треба говорити перед слюбом, а не по слюбі. Не повинно бути жадних таємниць перед мужем, чи жінкою. Читала я багато про людей, що побиралися, скриваючи своє минуле. Крім нещастя ніколи нічого з того не було. Якщо ви маєте яке „минуле“ в своїм житті, то тепер саме треба мені про те оповісти.

— Очевидно — радо згодився Обед. — Отже як, панно Люрелію? Вийдете за мене?

Люрелія відповіла, що овшім, отже по шістьох тижнях пібралися. Люрелія приїхала до Оргам і замешкала в малім дімку за готелем. В тій хвилі найщасливіша між жінками пекла плячок з борівками, бо був то улюблений присмак мужа.

Плячок був упечений. Люрелія накрила стіл в їдальні і станула в кухонних дверях, щоби побачити, чи вже надходить муж. Мужа не побачила, а натомість побачила якогось мушину з підозрілим виглядом, що йшов через подвіря в напрямі дому. З одягу, капелюха і необголеного обличчя рішила, що то напевно якийсь волоцюга. Волоцюгів Люрелія не боялася і спитала прихожого, чого собі бажає.

— Пані — відповів запитаний — чи тут мешкає якийсь Еллі?

— Пан Обед Еллі мешкає тут — відповіла Люрелія, але в тій хвилі нема його вдома. Я є пані Еллі.

Волоцюга кивнув головою.

— Сказали мені, що тут мешкає — завважив. — Отже я подумав собі: зайду, щоби з ним побачитися. Отже ви є його жінкою, га? Нічого не знав я, що Обед оженився.

Люрелія дивилася на нього уважно: докладне оглянення його постави не вплинуло на зміну її попередньої оцінки.

— Чи хочете конечно бачити мужа? — спитала. — Може я могу чим служити?

Приходень усміхнувся, вишкірюючи зуби.

— Думаю, що так — відказав. — Хочу, шоправда, бачитися з Обедом, але наразі ви мені вистарчите. Не ведеться мені, можна сказати, що зовсім мені не ведеться. Від тижня не їв я ані разу, як слід. Знаю, що Обед, якщо б тут був, не відмовив би мені напевно — памятаючи на давні часи.

Люрелія вагалася. Чоловік той не виглядає на приятеля її мужа, але нещастя може стрінуги кожного.

— Увійдіть і сідайте — сказала вкінці. Волоцюга увійшов до чистенької як шкло, кухні і сів на однім зі щойно вишорованих крісел. Розглянувся довкруги, заложив ногу на ногу (штани мав брудні й одберті) і шморгнув носом.

— Га — завважив весело — той плячок гарно пахне.

Люрелія удала, що не чує.

— Могу вам дати трохи мяса на зимно і хліба з маслом — сказала холодно. — Хочете?

Гість засміявся.

— І кавалок того плячка, так?

— Що то, то ні. Той плячок є для мого мужа. Якщо мясо хліб і філіжанка чаю не вистарчить вам, то...

— Але ж овшім, вистарчить мені цілковито, коби тільки було всего багато. Зобачите, як я до того заберуся. Лишень давайте.

Люрелія наповнила таріль і поставила його разом з філіжанкою чаю на кухоннім столі.

— То ви знали давніше Обеда? А як ви називається?

Волоцюга знову вишкірив зуби, як лиш можна було вишкірити, маючи уста повні їди.

— Називаюся Дуган — говорив — Міке Дуган, хоч звичайно називають мене інакше. Маєте більше чаю?

Люрелія наляляла щераз філіжанку.

— Де ж ви пізналися з моїм мужем? — запитала.

— О, там, в па... у вязниці, хотів я сказати.

Філіжанка не випала, щоправда, з рук Люрелії, але не багато до того бракувало.

— У вязниці? — закликала. — Що? В якій вязниці?

— У вязниці в Остабль, очевидно. В тих сторонах нема іншої. Обед і я були ми там в тім самім часі.

Люрелія дуже осторожно поставила чайник на плиті. Потім підійшла до вікна і вдавала, що виглядає крізь нього. Чоловік, що сидів при столі, не дивився на неї — надто був зайнятий ідою. Люрелія стояла при вікні кілька мінут, звернена до гостя плечима. Коли зачала говорити, не відверталася, з боязни, щоби він не завважив, як дуже зблідла. Старалася говорити дуже спокійно.

— Коли то було? — спитала.

— Га? О, не памятаю. З чотири роки тому хіба. Якжеж там буде з тим маслом?

Люрелія поставила таріль з маслом побіч нього.

— Ви і... мій чоловік були у... вязниці чотири роки тому?

— А як же!

— Що... чому він там був?

— Га? Чому? З тої самої причини, що і всі інші. Потребував певне монети. Чи ніколи вам про те не говорив?

Хотіла плакати, одначе пробувала усміхатися.

— Очевидно, що говорив мені — потвердила мужно. Він... він завсіді говорить мені про все.

— Чи так, га? То раз! Га, га! Про все вам говорить? То добре, то дуже добре. А чи говорив вам, пані, про мене?

— Ні. Пощо мав би говорити?

— А чому ні? Певне забув. Хоч не повинен був забути про мене. Ми бачилися часто через ті два тижні.

— Чи він... чи ви були там за крадіж?

— Я? Ніщо подібного! Рум був моєю згубою, так само як багатьох інших. Ге, А як же!

— Як довго був там Еллі?

— Не знаю. Щось коло року хіба. Не бачив я його від того часу. Звільнився на тиждень перед тим, нім мене випущено. На стежці коло бічних дверей далися чути чийсь кроки. Люрелія здригнулась.

— Лишіться тут! — сказала приказуючим голосом — Не виходіть і не рушайтеся. Мій муж надходить. Зробимо йому несподіванку.

І вийшла скоро до їдальні, замикаючи за собою двері до кухні. Кроки зближалися. Бічні двері, ті від сторони стежки, отворилися, і увійшов Обед.

— Но, стара! — закликав весело. — Обід готов? Не спізнався я? Маю надію, що ні. Що? Що тобі сталося?

Люрелія стояла перед ним бліда й дрижала, але була рішуча.

— Обед, — сказала — сідай! Обід буде готовий за хвилию. Хочу з тобою поговорити про щось.

— Поговорити зі мною? — повторив. — На Бога, що сталося? Чи корова здохла?

— Ні... о! Не смійся. Мені зонайменше не є весело в тій хвилі... Обед, чи пригадуєш собі той день, коли ти мене просив, щоби я вийшла за тебе заміж?

— Но знаєш! Як можеш припускати, що міг би я про те забути. То був найщасливіший день в моїм життю? Чому...

— Пожди! Обед, питалася я тоді тебе, чи... чи маєш за собою минуле.

— Що?

— Минувшину. Якусь таємницю, про яку ти мені не говорив. Відповідь ти, що ні. Питаюся тепер тебе ще раз, чи маєш? Обед дивився на жінку зі здивованням.

— Чи маєш? — повторила.

Що...? Слухай... Ні, очевидно, не маю.

— Обед... ах, не говори неправди. Не могла би я тобі ніколи простити, якщо би ти мовив неправду.

— Неправду? Тобі неправду? Хто сказав, що я говорю тобі неправду? Я йому сейчас карчило скручу!

— Пожди! Сиди спокійно! Обед, чи був ти у в'язниці в Остаблѣ.

Обед завагався. По хвилі почервонів.

— О... о... був — признався. — Але не сидів...

— Чекай! Не рушайся. Був ти там і... і нічого мені про те не сказав?

— Ну так, правда, не сказав. Бачиш, було мені якби дещо соромно і зрештою... то не було ніщо важного властиво.

— Ніщо важного? Ох, як можеш говорити щось подібного! Чи знав ти чоловіка, що називався — як же він називався — Дуган?

— Дуган? Знав, а як же. То був номер, типовий волоцюга. Сидів за те, що впився, порозбивав вікна, взагалі за шкандал. А як же, знав я його. Якийсь час мав я тільки його під своєю опікою. Дійшли ми з ним навіть до свого роду приязни. Бути сторожем в такій дірі, як Остаблѣ, не було дуже приємно і чоловікові хотілося часами з кимсь поговорити. Шериф *) приходив тільки часами на хвилию, отже...

— Чекай! О, чекай! Був ти сторожем в'язничним?

— А так! Думаю, що може повинен був тоді сказати про те, Люрелію. Але бачиш, як говорив я, було мені чомусь соромно. То не була добра посада; взяв я її, бо мати була хора — було

*) Начальний урядник окружної адміністрації.

то якраз перед її смертю. Варстат будови лодок, в котрім я перед тим працював, замкнули, а мені треба було грошей. Встид мені було говорити про ту посаду і тому, що мене звідтіля викинули. Задля політики. Джим Леггорн був шерифом і вигриз мене відти, щоби дати місце демократові, бо він сам був демократ. То була одинока в моім житті посада, з котрої мене викинули. Прикро мені, що я тобі про те не сказав, Люрелію, але... Га? Але звідки ти довідалася про вязницю і про того волоцюгу Дугана?

Люрелія нічого не відповіла і вийшла скоро до кухні, замикаючи двері за собою. Кухня була порожня, порожні були тарілки, порожній був чайник на столі. Порожнє було крісло, на котрім сидів гість. Теж порожньою була полицка над плитою, на котрій стояв перед тим плячок з борівками.

По хвилі Люрелія ввійшла до їдальні. Похилилася над мужем і обняла його за шию.

— Обед! — сказала, сміючись і плачучи одночасно. — Обед, є мені дуже прикро, але не будеш мати нині на обід пляцка з борівками. Я...

— Плячок з борівками? — перервав муж. — Хто говорить про плячок з борівками. Хотів би я взагалі знати...

— Так, так, коханий, очевидно. Розповім тобі все потім. Але передовсім хочу тобі сказати, що мені дуже прикро з приводу того пляцка. Я... я тобі спечу два плячки на вечеру і, якщо схочеш, будеш міг зісти оба...

Вежа.

Херсон.

(Спомин).

Крізь прірву літ прилинули мов сон:
 Степи, поля, і квіття аромати —
 Зпомежи плавнів виринув Херсон —
 З-над Лиману прилинув рев гарматній.

Вже мають хоругви з дахів — вікон —
 Мов сніжинки летять пахучі квіти —
 Пишається у райдузі фонтан —
 На вежах грають дзвони — плещуть діти.

Минає ніч грози — втиха стихія —
 Сходяче сонце бані золотить —
 Всміхається Херсон, неначе мрія.

І оживає спомин давніх літ —
 В душі народжується знов надія —
 Дніпро співа крилавий заповіт.